

**Kuulonhuoltoliiton Tupu-projektin järjestämät
Kirjoitustulkkien koulutuspäivät 29.-30.3.2008
Valkea talo, Helsinki**

Koontia koulutuspäivien sisällöstä – sihteeri Anu Autio

lauantai

Paikalla oli vaihtelevalla kokoonpanolla 17 kirjoitustulkkia Helsingistä, Espoosta, Vantaalta, Järvenpäästä, Riihimäeltä, Lahdesta, Turusta, Nousiaisista, Pietarsaaresta, Lapualta ja Jurvalta.

Päivät avattiin yhdistyksen vuosikokouksen jälkeen klo 13:15. Pohdimme yhdessä tulkkausten laatua harjoituksen avulla. Tulkkasimme videoita luentotilannetta ja analysoimme tulketta. Lehtori Päivi Rainó johdatti meidät laadun arviointiin. Kuuroutunut kirjoitustulkkausten käyttäjä Liisa Sammalpenger kertoi laadun merkityksestä asiakkaan näkökulmasta.

Päivän yhteenvetona toivoimme tulevaisuudessa tilaisuutta, jossa tulkkeen laatua analysoivat yhdessä tutkija ja kuuroutunut asiakas.

Tulkkauksen laatu (tämä osuus aukeaa erilliseen ikkunaan, asiakkaan näkökulman osuuden kanssa)

Kun puheessa on paljon lauseen aloituksia, jotka jäävät kesken (anakoluutteja), on tulkin vaikea saada kiinni itse asiasta. Tällaista tekstiä on erittäin vaikeaa tuottaa kirjalliseen muotoon. Kun tulkilla on tietämystä tulkkausaiheesta, tulkki saattaa rohkeastikin arvata, mitä puhuja tavoittelee ja kirjoittaa ennakoivasti. Tällöin tulkkeesta tulee selkeämpilukuista. Toinen vaihtoehto on jättäytyä jälkeen ja luottaa, että viiveen ansiosta saa parempaa tulkkausta.

Täytesanojen ("tota", "niinku") käyttö ilman näköhavaintoa puhujasta tai tietoa äänenpainoista ja sanojen merkityksestä saattaa häiritä lukemista todella paljon, sillä kirjoitettu teksti on redusoitu todellisesta puheesta. Lukijan tulee tulkita tekstistä, mihin tilanteeseen asia viittasi, mitä puhuja lauseellaan todella tarkoitti.

Pilkut, kaksoispisteet ja ajatusviivat luovat lukijalle kuvan puheessa esiintyvistä tauoista ja ajatuksen vaihtumisesta. Kun puhuja puhuu "sisäistä ajattelua", tulke olisi huomattavasti selkeämpää lukea, jos sen ympärille laitettaisiin heittomerkit (" "). Kysymysmerkkien (?) käyttö on tulkkeessa vaikeaa. Osa suosi kysymysmerkkien käyttöä tulkkeessa myös esim. ajatuksia kuvaamassa. Tällöin kuitenkin asiakkaalle saattaa tulla olo, että häneltä kysytään jotain. Miten ilmaista asiakkaalle, että kysymys on tarkoitettu juuri hänelle eikä ole vain esim. luennoitsijan ääneen ajattelua?

Kirjoitustulkkauksessa jotkut tulkit tavoittelevat puhujan puheen kuvailua, osa tavoittelee vain sisällön ydintä. Samoin osa asiakkaista haluaa kirjakielenomaista tekstiä, osa haluaa puhetta mukailevaa tekstiä. Onko kirjoitustulkin tehtävä välittää asiakkaalle puhujan taukoja, tilkesanoja ja persoonaa – ehkä jopa ymmärtämisen kustannuksella? Käytännössä tulkkeen lukeminen (ja ymmärtäminen) on usein selkeämpää, kun tulkki mm. tauottaa tekstiä lyhentämällä lauseita – luomalla itse taukoja esim. pelkkien päälauseiden avulla. Usein ja-sanat voi tulkkeessa korvata pisteellä.

Onko kirjoitustulkki puheen välittäjä (sanasta sanaan kirjoittaja) vai tulkkaaja, joka ottaa koko vastuun tulkkauksesta? Tuoko tulkki ”parhaan” esille puhujasta? Ja mitä tämä tämä paras on? Mitä se on puhujalle? Mitä se on asiakkaalle? Kirjoitustulkin tulisi huomioida viesti ja puhujan pyrkimys ja suhtautua rooliinsa tulkkina, kääntäjänä.

Tulkille on erittäin tärkeää pystyä suhtautumaan tulkkeeseensa tekstinä – irrallisena omasta persoonastaan. Jos tulkilla on mahdollisuus saada palautetta tulkkeesta, siihen tulisi suhtautua hienona tilaisuutena. Tulkilla on aina oikeus sanoa ”Okei, ymmärrän näkökulmasi, mutta olen edelleen sitä mieltä, että oma ratkaisuni on parempi”. Tärkeintä on pysähtyä pohtimaan, miksi tekee, mitä tekee.

Erään asiakkaan näkökulma

Asiakkaan on usein vaikea antaa palautetta tulkille – jos tulkki on ”kaikkensa antanut” ja asiakas sanoo ”Olisi tällainen ehdotus...”, tilanne on asiakkaalle hankala. Asiakkaan näkökulmasta voi olla helpompaa, jos tulkki itse pyytää palautetta eikä asiakkaan tarvitse sitä tyrkyttää. Toisaalta moni asiakkaista haluaa tulkkauksen jälkeen vain lähteä omille teilleen eikä jäädä antamaan palautetta tulkille.

Asiakas ei voi usein myöskään tietää, onko tulkkeen epäselvyyden syynä tulkki vai itse puhuja. Asiakas voikin usein puuttua vain oman puheensa tulkkaukseen, koska tietää, mitä on itse sanonut.

Jos tulkki tiivistää liikaa tekstiä, asiakkaasta saattaa tuntua, että tulkki on ”sensori”, joka karsii tekstiä. Asiakkaita suututtaa myös, jos tulkki ”laittaa omiaan”, jolloin viestin merkitys saattaa muokkautua.

Asiakkaiden määritelmiä laadukkaasta tulkkauksesta:

1. Sujuvaa, pysyy puhujan tahdissa.
2. Virheitä vähän, teksti ymmärrettävissä.
Asiakasta häiritsevät kirjoitusvirheet sekä etenkin niiden korjaaminen tulkatessa. Usein tuntuu, että olisi parempi mennä vain eteenpäin.
3. Nimet ja numerot aina oikein.
4. Asiakaskuntansa huomioivaa tulkkausta, myös ympäristön äänien (ovikello ym.) tulkkaaminen

Laulujen tikutuksesta tai musiikin ja rytmin välityksestä asiakkaalle olisi hyvä keskustella asiakkaiden kanssa. Esim. haptiikan avulla voisi saada paljon lisäinformaatiota musiikista, rytmistä ja tunnelmasta.

Joissain tilanteissa tulkit herkästi keskustelevat omiaan tulkkauksen aikana (esim. jos tilanteessa on paljon taukoja). Asiakkaalle saattaa kuitenkin tulla tästä kuva, että asiakkaasta puhutaan tai tulkkaustilannetta kommentoidaan. Tulkin tulee olla ”herkkänä”, sopiiko vapaamuotoinen keskustelu tilanteeseen.

Ergonomia kirjoitustulkkauksessa (tämä osuus aukeaa erilliseen ikkunaan)

Fysioterapeutti Taina Avo piti meille lauantai-illan päätteeksi lyhyen, mutta erittäin laadukkaan luennon ergonomiasta sekä venyttelyn, jolla tulkki saa keikan jälkeen palautettua

kehon liikkuvuuden. Kirjoitustulkatessa tulkki keskittyy intensiivisesti ja herkästi jännittää niska-hartiaseutua. Päivittäisellä venyttelyllä voidaan ehkäistä noidankehän syntyminen ja parannettua työhyvinvointia.

Puhuimme myös rentoutumisen merkityksestä. Rentoutumisella on fyysisiä ja psyykkisiä vaikutuksia ihmisen terveyteen ja hyvinvointiin. Lyhytkin rentoutuminen helpottaa oloa, mutta säännöllinen rentoutuminen vähentää stressin oireita tai hävittää ne kokonaan.

Saimme myös kirjallista materiaalia, josta osa löytyy internetistä:

Työterveyslaitos - Näyttöpäätetyöntekijän venytyksiä
<http://www.ttl.fi/NR/rdonlyres/1C7CCB69-CF4A-4E90-ACED-AB4C3ACB9841/0/tietovenytys.pdf>

Työterveyslaitos - Näyttöpäätetyö http://www.ttl.fi/NR/rdonlyres/49FA4634-4CC6-4650-B5E4-99386131C176/0/Tietokortti9_2007.pdf

sunnuntai

Paikalla oli vaihtelevalla kokoonpanolla 15 Helsingistä, Espoosta, Vantaalta, Järvenpäästä, Riihimäeltä, Pietarsaaresta, Nousiaisista, Toijalasta ja Lapualta.

Ohjelma alkoi aamuyhdeksältä palautekeskustelulla lauantain ohjelmasta. Tämän jälkeen Juhana Leinonen kertoi kirjoitustulkkausohjelmista. Esa Kalela jatkoi päivää keskustelulla etiikasta.

KITU-ohjelman esittely ja tulevaisuuden visiot (tämä osuus erilliseen ikkunaan)

Juhana Leinosen kehittämä kirjoitustulkkausohjelma KITU on varsinkin Etelä-Suomessa levinnyt tulkkausta helpottava työkalu. Ohjelma on ollut käytössä neljä vuotta. KITU:a on myynyt Omnivis Oy.

Tällä hetkellä KITU:n myynti on lopetettu ja vastaperustettu yritys Mantissa Oy kehittää uutta ohjelmaa. Vuonna 2009 on tarkoitus hakea rahoitusta uuden kirjoitustulkkausohjelman kehittämiseen. Ohjelma saattaa valmistua jo vuoden 2009 loppuun mennessä.

Leinonen esitti myös perustellun toiveen, että kitu-sanaa (tavaramerkkiä) ei käytettäisi kuvaamaan kirjoitustulkkausta tai kirjoitustulkkauksia – ei virallisissa eikä vapaamuotoisissa tilanteissa.

Tulkkauksen etiikka (tämä osuus erilliseen ikkunaan)

Kuulonhuoltoliiton Tupu-projektin suunnittelija Esa Kalela avasi keskustelua tulkkipalvelun hyvistä toimintatavoista. Sirpa Laurén toi hyvin esiin, että jokaisella tulkillä on oma ihmis käsitys ja oma moraalitietäminen, jota hän soveltaa työssään. Tulkin ammattieettiset ohjeet ovat ikään kuin ”vaate”, joka puetaan päälle tulkkaukseen lähtiessä. Tätä vaatetta, roolia, toteutetaan omasta moraalista käsin.

Tupu-projektissa on tehty mm. etiikka-tutkimusta, jonka tavoitteena on purkaa erilaisten asiakasryhmien ja tulkkaustilanteiden vaatimuksia ja tarpeita ohjeistukseksi. Tutkimuksessa on selvitelty tulkkauksen eettisiä kysymyksiä. Tutkimuksesta on alustavia tuloksia; lopullinen tutkimus valmistuu vuoden 2008 aikana.